

— k.:

NEKAJ MISLI O OBRAVNAVI USTAVO- IN UPRAVOZNAVSTVA V LJUDSKI ŠOLI.

Ni še dolgo tega, kar je pouk v risanju krenil na popolnoma novo pot. Odvrnil se je od raznih brezpomembnih črt k naravi. Ta-le mu daje snov, ki se ne da nikdar izčrpati. Zato ima novi pouk v risanju močno privlačno silo, ki jo bo tudi v prihodnje ohranil.

Ni še dolgo tega, kar so nehale v spisju učence oklepali trdne vezi. Spoznanje, da je tudi učenec individuum, ki se hoče izživeti, je postavilo spisovnemu pouku trdno podlago. Učenec piše svoje misli in misli drugih samostojno že s spočetka, dočim poprej ni smel imeti lastnih misli, samostojnosti. V samostojnosti napredovati, je naloga, doseči kolikor možno veliko samostojnost, je cilj modernega spisovnega pouka.

Nauk o skladnji, ki ga je nas učil Kern, se je moral umakniti nauku, ki temelji na psihologiji. Ta novi nauk se je v nemških šolah že precej udomačil. Pri nas, žal, se o njem še niti besedice ni poročalo kljub temu, da je vreden vpoštevanja že radi tega, ker izključuje šablono, ki jo goji Kern na vse kriplje.

Zgodovinski pouk dobiva v zadnjem času nekak prirastek. Ustavo- in upravoznanstvo, državlanski pouk mu je ime.

Nekaj misli o njega obravnavi!

Slovenska Šolska Matica je v letih 1902.—1906. izdala »Zgodovinsko učno snov za ljudske šole«. Nekoliko opomb o rabi »Zgodovinske učne snovi« (H. Schreiner) čitam na str. 702., da bo v »Osnovnem nauku« (še ni izšel) vsa zgodovinska snov za ljudske šole razdeljena v 12 kulturnih slik. V 12. sliki najdem pod 4. točko »Ustavo avstrijsko-ogrske države in sicer tako-le:

Štirirazredne šole. V poštev pride samo 4. razred. Šolsko leto se začne jeseni (poletni tečaj je drugi tečaj v šolskem letu). Snov je razdeljena na 3 leta. Vsako leto v poletnem tečaju med drugim 12. kulturna

Ako še dodam svoje, nemerodajno mnenje, se priporoča v začetku — na srednji stopnji — slediti Elizi Kukovec (Domoznanstveni pouk v ljudski šoli), potem — na višji stopnji — pa podatki ustavo- in upravo-znanstveno snov sistematično po načelu: od bližnjega k oddaljenemu. Čas obravnave monarhije je menda najpripravnejši za sistematično obravnavo našega predmeta v zgodovinski uri.

DRAGOTIN HUMEK:

POUK V GEOMETRIJI IN GEOMETRIJSKEM RISANJU NA MEŠČANSKI ŠOLI Z OZIROM NA VSAKDANJE ŽIVLJENJE.

Metodičen in informativen spis. (Dalje.)

V mnogih slučajih lahko prav lepo uporabimo naloge o izpreminjanju trikotnikov. Često je meja med dvema parcelama ulomljena črta, tako, da segata parceli druga v drugo. Če imata parceli istega posestnika, lahko ta mejo poljubno izravna. Drugače pa je, če deli taka meja posestvi dveh sosedov. Tedaj se prigodi, da pri oranju ta ali oni odškrne kosec sosedove zemlje ali pa zamahne pri košnji preko meje. Sosed pa k sodniku in k advokatu! Tu je prilika, da poučimo učence, kako bedasto in malenkostno je tako tožbarstvo in kako usodno v premnogih slučajih. Obenem pa pokažemo, kako se da taka kljukasta meja izravnati, ne da bi kdo izmed mejašev izgubil ped zemlje.

Ali pa tale slučaj: Dva soseda bi rada uporabljala vodo iz istega vodnjaka. Vodnjak stoji na svetu prvega soseda, precej daleč od meje, tako, da mora drugi sosed ubrati pot do vode po tujem svetu. Ali bi ne bilo mogoče preložiti mejo tako, da bi šla ravno preko vodnjaka, in da bi vsak sosed hodil po svojem k vodi? In nobeden ne sme pri tem izgubiti koščka zemlje! Prav lahka naloga za onega, ki je pokukal v merstvo.

Pri regulaciji potokov in rek se mnogokrat popolnoma izpremeni oblika posameznih parcel. Ta posestnik pridobi kaj, oni izgubi kos travnika ali njive, ali pa ima po uravnavi kos posestva na drugem kraju potoka, kjer ga prej ni imel. Prav lepi primeri za računanje raznih likov, pa tudi za pouk o potrebi in o načinu uravnavanja ali regulacije, o zamenjavi zemljišč in še o marsičem.

O zamenjavi zemljišč govorimo posebno v slučajih, kadar računimo razsežnosti enakih likov. Pojme: skladen, enak, podoben moramo sploh temeljito pojasniti in ugotoviti, sicer jih učenci

venomer zamenjavajo. Zemljišča zamenjavamo, kadar hočemo posestvo zaokrožiti ali arondirati. Pri nalogah o delitvi likov smo sicer govorili o delitvi parcel v enake dele ali pa v dele, ki jim je določeno razmerje. Povejmo pa tudi učencem, da je cepitev posestva v več delov škodljiva in da napreduje kmetijstvo le tam, kjer je mnogo velikih, zaokroženih posestev.

Pitagorov izrek sicer nima posebnega pomena za vsakdanje življenje, pa je zanimiv in posebno potreben za določitev dolžin, ki jih ne moremo ali nečemo neposredno izmeriti. Že pri ponazoritvi Pitagorovega izreka vzamemo za primer kakšen slučaj iz življenja. Določiti nam je n. pr. dolžino lemeža za streho, ki nam je znana nje širina in višina. Preko pravokotnega travnika hočemo v smeri prekotnice izkopati jarek. Delavcu plačamo od metra. Take jarke kopljemo radi osuševanja ali namakanja travnikov. Povejmo torej kaj o dreňi. Za poznejšo vajo si lahko priredimo več podobnih nalog. Prav zanimive so take naloge, če jih delamo na prostem. Učenci so izračunili s pomočjo Pitagorovega izreka to ali ono dolžino, potem pa zares izmerijo tisto razdaljo, da se prepričajo o pravilnosti računanja. Prav tako pripraven in priporočljiv je nasprotni postopek.

Tudi računanje pravih mnogokotnikov ni posebne važnosti za vsakdanje življenje. Pač pa je način, kako narišemo najuporabnejše pravilne mnogokotnike v danem krogu ali pa če je dana stranica, važen za marsikaterega obrtnika. Pravilni mnogokotniki so n. pr. osnovne ploskve tlačnic, senčnic, stolpov, kapelic, spomenikov, stebrov in posod. Pravilne mnogokotnike radi uporabljajo za okraske na lesnih in kovinskih izdelkih, na tkaninah, na posodi iz gline ali iz porcelana itd. Računanje pravih mnogokotnikov je pa tudi dobra priprava za računanje kroga.

Če hočemo izračunati krožni obseg, moramo poznati Ludolfovo število. Ker ga na tej stopnji ne moremo določiti s pomočjo včrtanih in očrtanih mnogokotnikov, ga določimo kar enostavno na kakšnem predmetu, ki kaže kolikortoliko popolno krožnico. Jaz uporabim v ta namen navadno kolo, ki mi ga je naredil učenec obrt. nadaljevalne šole. Skoraj vsak učenec ve, kako določi kovač dolžino šine, ki jo hoče nabiti na kolesno platišče. Tudi mi storimo tako. In če primerjamo dolžino šine ali pravzaprav obseg kolesa z njega premerom, vidimo, da je obseg več nego trikrat daljši od premera. Če je kolo količkaj pravilno in če smo merili le na centimetre natančno, izlahka dobimo pri računanju število 3,14, ki popolnoma zadostuje za navadne račune. Natančnejše Ludolfovo število je itak v knjigi. Za računanje krožnega obsega imamo pa še vse polno nalog iz življenja. Izračunati moramo n. pr. obseg krožne grede, ki ji hočemo narediti obrobek iz betona. Tudi dolžino vrvi, ki je na-

vita na vretenu nad vodnjakom, določimo s preprostim računom. Za kratek čas lahko izračunimo, kolikokrat se je zavrte kolo, če smo se vozili v bližnjo vas. Urarji in izdelovalci strojev izračunijo, koliko zob mora imeti to ali ono kolo v uri oziroma v stroju. Ključavnice ar lahko izračuni, kako dolg kos železa mora vzeti za okrasek, ki ima obliko krožnice. Po podatkih v zemljepisni knjigi izračuni učenec, kako dolg je zemeljski ravnik itd.

Mnogovrstne so tudi naloge za računanje krožne ploščine. Pred vsem je omeniti naloge iz vrtnarstva. Često imamo pred šolskim poslopjem ali na šolskem vrtu lepotične grede, ki imajo obliko kroga, in ki nam prav dobro služijo za računanje. Pozneje izračunimo še kakšno krožno gredo, ki smo jo videli na izprehodu, pa tudi pot, ki oklepa tako gredo v obliki kolobarja. Navsezadnje poizkusimo izračuniti, koliko je na šolskem vrtu obdelanega in koliko neobdelanega prostora. Tako izvemo tudi, koliko voz peska potrebujemo za posipanje cest na vrtu. Pri vseh takih nalogah je prilika, da učenci tudi rišejo. Da zadostuje pri nalogi samo navaden preprost narisek, sem že omenil, pripravne predmete naj pa narišejo učenci tudi s tušem in z barvo.

Poleg elipse moramo obravnavati v drugem razredu tudi še nekatere druge krive črte, ki jih lahko opazujemo v vsakdanjem življenju. Elipse ne moremo narisati s šestilom. Pokažimo torej učencem, kako jo nariše vrtnar z vrvico, ki jo je pritrdil na tleh v dveh točkah. Prav tako uporablja vrvico z idar, ki riše na desko obliko elipsastega oboka. Tudi drugi rokodelci rišejo elipso na podoben način ali pa uporabljajo takozvano elipsno šestilo. Z ozirom na računanje obsega in ploščine se mi elipsa ne zdi tako važna. Računanje pa ni težavno, ker se naslanja na krog. Iz življenja upoštevamo grede, površino vode v vodometnem podstavku, dna elipsastih posod, okraske na ograjah, ki so sestavljene iz železnih palic itd.; podobno kakor pri krogu.

Velike važnosti so z ozirom na rokodelca druge krive črte, ki jih lahko sestavimo iz krožnih lokov. Sodar n. pr. navadno ne nariše dna za banjo v obliki elipse, ampak sestavi elipsi podobno črto iz štirih krožnih lokov. Ti prehajajo drug v drugega, ne da bi se videla črta ulomljena. Tako, elipsi podobno črto imenujemo košnico. Na podoben način lahko sestavimo tudi jajčnico, vzmetnico in polžnico. Tako so često sestavljene krive črte, ki jih opazujemo na zidnih vencih, na bokih, ki niso krožno upognjeni, na stavbnih okraskih itd. Mnogo je torej gradiva za risanje. Učenci narišejo dno za banjo ali za brento, razne oblike okenskih obokov, omrežja, ki so sestavljena iz krogov in drugih krivih črt, dele zidanih vencev, ki jih vidijo na šolskem posloppju ali kaj podobnega. (Dalje.)

Poslovenil EVGEN SAJOVIC:

UČNA OSNOVA IN INŠTRUKCIJA ZA POUK TELOVADBE IN ODREDBA O PRIREJANJU MLADINSKIH IGER NA GIMNAZIJAH (VSEH TIPOV) IN NA REALNIH ŠOLAH.

(Vestnik c. kr. ministrstva za uk in bogočastje, letnik 1911, oddelek XIV., št. 21, str. 213 do 249).

(Dalje.)

V.

Pri izvedbi posameznih vadbenih panog učne osnove je treba paziti tudi še na sledeče:

a) Naloga redovnih vaj je predvsem, navaditi posameznika stroge podrejenosti in odvisnosti, dalje pa tudi obvladati večjo množico z enostavnimi telovadnimi povelji.

Čim bolj se dosežeta namen, tem bolj se lahko opuščajo pri telovadnem pouku redovne vaje kot posebna telovadna panoga.

Spočetka, posebno v I. razredu, se morajo vaditi pogosto, pozneje jih uporabljamo večinoma le kot sredstvo za določeno porazdelitev in razpostavitve učencev pri prostih in orodnih vajah ali za odpočitek po napornem delu. Vedno se jih mora izvajati v taki obliki, s katero se doseže najhitrejši in najgotovnejši zahtevani namen.

Česta uporaba teka, posebno pri nastopih, se nujno priporoča. Strumni pohod naj se goji posebno na prostem. Včasih ga naj spremlja vesela koračnica ali domoljubna pesem. Ravnotako ne ostane primerna obremenitev učencev pri redovnih vajah brez vpliva na telesni razvoj.

Vojaške redovne vaje v členu in četi se naj vadijo praviloma samo na igrišču ali telovadišču na prostem. Naučene vojaške vaje moremo uporabiti kakor ostale redovne vaje večkrat s pridom kot pripomoček pri gibanju in razpostavitvi. Vaditi jih moramo, četudi samo mimogrede, v vseh razredih, kot pohode v čelnih tvorbah in uvrstitvah pa tudi prilično pri mladinskih igrah.

b) Proste vaje, pozneje tudi z ročki, palicami in kiji, so pomembne za vsako starost in zato se naj goje skrbno v vseh razredih. Pri nobeni vadbeni panogi ne moremo razlikovati tako natančno kakor ravno pri prostih vajah dvojne naloge telovadnega pouka: na eni strani ohranitev in utrditev zdravja, na drugi pa razvoj moči, okretnosti in vztrajnosti. Zato tedaj se ne sme nikakor zanemarjati pouk telovadbe omenjenih smeri pred vsem pri tako važni vadbeni panogi.

V prvi vrsti se moramo ozirati na vaje zdravstvene vrste, katere moremo smatrati za lek proti oškodovanju telesa, nastalem vsled prisiljenega sedenja pri trajnem pouku.

Taki nedostatki telesnega razvoja, katere moramo na omenjeni način odstranjevati, so takozvano napačno držanje in njegove neposredne posledice: klonitev glave naprej, upadle prsi, obličast hrbet, vun moleče lopatice, naprej moleča ramena, vdrta križ; slab razvoj srca in njegovih delov, slabo dihanje.

Telovadni učitelj naj pazi tu predvsem na pravilno stanje držanja učencev. Posveča naj temu svojo pozornost kot najvažnejši vaji vedno in vsako uro in naj izkuša pridobiti tudi ostale učitelje, da bi pazili na pravilno držanje učencev pri stoji in hoji in sploh pri vsem vedenju.

Proti telesnemu oškodovanju, nastalemu vsled slabega držanja, delovati je namen vadbenih tvorov, znanih kot »v a j e v d r ž a n j u«, h katerim spada tudi cela vrsta orodnih vaj. To so počasi izvajani gibi trupa in nekateri gibi lehti in z njimi doseženo držanje trupa in lehti, ki ojačuje mišičevje trupa, posebno hrbtnih in šijnih nateznic in katerih učinek moremo povišati s skrbnim, ponovnim izvajanjem, pri čemer moramo paziti na pravilno dihanje, tako da se doseže z njim trajno izboljšanje držanja telesa. Zboljšanje držanja ustvarja pa tudi boljše pogoje za izdatno globoko dihanje in nemoten krvni obtok. K tem vajam spadajo vse vrste klonov trupa, uleknjeni zaklon, ležne opore, pohod v vzpetju, kakor tudi vse držanje in vsi gibi lehti, ki so spojeni z zmaknenjem ramen nazaj, z napetjem in izbočenjem oprsja.

Z nekaterimi navedenimi vajami v držanju se ojačuje tudi trebušno mišičevje. Opozarjamo pa tu še na posebne vaje za trebušno mišičevje, ki jih lahko uporabljamo v svrhu razvoja krepkega mišičastega trebušnega sklepa, ki je zlasti potreben za zdravo delo organov trebušne votline kakor klone in sukanje trupa itd. Te vaje naj se izvajajo praviloma v zvezi z vajami v držanju.

Tretja skupina vaj izvečine zdravstvenega izkuša ugodno delovati z neposrednim vplivanjem na delo srca in dihanja. To so hitro in ponovno ponavljani gibi udov, ki povzročajo večjo izmeno in s tem krepko dihanje in zvišano delavnost srca in so torej zmožni krepiti dotične organe. Vse vrste v teku in skakanju moramo tu v prvi vrsti imenovati.

Končno moramo tu omeniti še posebne vaje v dihanju, navedene v osnovi pri prostih vajah vsakega razreda. Vse vaje v dihanju, to je vaje v samovoljnem globokem dihanju, se naj izvajajo po nekoliko minut, zlasti zaradi hitrejšega pomirjenja po napornejših vajah, če le mogoče na prostem ali pri odprtih oknih, vedno pa samo v čistem vzduhu, z zaprtimi usti, tako dihanje močno pospešujejo in na ta način, da se vrši dihanje počasi, izdihanje pa hitro. Vdihanje in izdihanje naj olajšuje eno-

stavno telesno delo, njihov trajni dobiček obstoja lahko v tem, da izboljša dihalno delavnost in prispeva k temu, da se organizem počasi navadi na nenameravno globoko, mirno in enakomerno dihanje v položajih in razmerah.

Učitelj naj ne pozabi poučiti učencev o pomenu vseh zdravstvenih vaj, katere morajo znati vsi pravilno izvajati. Razentega naj učence ponovno opozori, da naj izvajajo tudi izven šole, če mogoče vsak dan in naj tako doseže, da bo mogoče učencem potem teh vaj v poznejšem poklicu, ko jim bo manjkala prilika do izdatnega in naravnega gibanja, zadostiti zdravstvenim telesnim zahtevam in brez posebnih pripomočkov vsak čas.

Druga skupina prostih vaj sledi manj naravno zdravstvenemu namenu, ampak pospešuje bolj takozvane koordinacije gibov in obsega znane do sedaj največ negovane proste vaje, vaje z ročki in s palicami. Iz teh naj se popolnoma izključijo vaje, kjer se gleda poglobitveno na sliko v razpostavitvi, ki bi sicer napravila na gledalca dober vtis, toda ne zaposlila učencev s primernim naporom, enako taki tvori, ki otežujejo spomin.

Glede vaj z ročki in z železnimi palicami je učitelju dovoljeno primerno menjati obtežitev po tačasni izurjenosti učencev. Pri določitvi mere se moramo ozirati na izpeljivo zmožnost učencev.

Proste vaje ali vaje z orodjem naj se izvajajo v nižjih razredih vsako uro, v višjih razredih pa vsaj vsako drugo uro in v določenem redu. Njih vadbeni doba z redovnimi vajami skupno naj ne traja praviloma dalje kakor 15 minut, toda v tem naj bodo učenci izdatno zaposleni. Vaje v držanju telesa se izvajajo vsako uro. Toda ni vselej primerno posvečati nepretrgoma ves čas, ki je določen tem vadbenim strokam. Uvrstiti en del prostih vaj, posebno razne tvore in načine hoj med enostranske napore vaje na orodju se prav priporoča. V višjih razredih naj se na novo pridejani vadbeni tvori vadijo brez obtežitve rok.

Izvedba vseh prostih vaj naj bode strumna in naj odgovarja pri vsej skrbnosti težnji mladine po veselem gibanju, da bode tudi pri teh vajah radosti učencev do telovadbe ustrezno. S pravo izbiro vadbenih tvorov in njih časomerja do telovadbe, posebno pa s spretnim vodstvom te vadbene panoge in ne manj s priličnim poučevanjem, posebno v višjih razredih, se posreči privedi učence do tega, da izvajajo radi in zadovoljno te često nepriljubljene vaje.

c) V a j e n a o r o d j u naj trajajo 20 do 25 minut telovadne ure.

Tudi pri njih mora gledati učitelj popolnoma na zdravstveno nalogo telovadbe in paziti na njo v prvi vrsti že pri izbiro in razdelitvi orodja, kakor tudi pri izbiro posameznih vadbenih vrst v uri. Celo vadbene vrste, ki merijo pretežno na razvoj moči, okretnosti in vztrajnosti, katerih po-

men za razvoj zdravja pa ni lahko pregledati, moramo preizkusiti in po okolnosti tudi popolnoma opustiti glede škodljivega vplivanja na držanje telesa pri prepogostem ponavljanju. Na mirno dihanje se mora paziti pri vseh vajah. Vsem vajam v ležnih vesah in oporah na vsem orodju, vajam trupa na kladi, lestvah in bradlji in drugod, večinoma ali skoro izključno zdravstvenega značaja bodi kakor »vajam držanju telesa«, v zmislu navedenem pri prostih vajah, tudi tam, kjer izginejo iz osnove že v nižjih razredih, tja do najvišjih, posvečena primerna skrb in naj se skrbno stopnjujejo v smeri in načinu, očitnem v osnovi z ozirom na njihovo težkočo in izdatnost in naj bodo prilagodene začasnim močem in razmeram menjajočega se ravnotežja učencev.

Splošno naj bode pravilo, da se večina učencev v razredu prilaga primerno zahtevam, obseženim v osnovah in da more tam navedene vaje kakor tudi primerne preproste sestave iz njih izvajati natančno in pri pravilnem držanju telesa.

Nekatere vaje, katere ne smatramo za splošno zahtevo, tako kakor n. pr.: preskok raznožno (raznožka) čez konja vzdolž, naupor težno na drugo in na krogih in nekatere druge, bi ne smele biti načeloma izključene iz šolske telovadbe, ampak pripuščene, da bi se v njih poizkušali izurjenjši učenci. Pri tem ni potreba zanemarjati skupnega načina pouka, ampak pomagati si je treba z vajo teh vrst na razen način. Pogosto prav velike razlike med izvedbami posameznih učencev v istem razredu se zmanjšajo s to uvedbo vsaj in jo popolnoma opravičijo.

V silnih slučajih je učitelju dovoljeno premekniti učivo za cel razred. Take premeknitve so potrebne, ako kaže povprečna zmožnost izvedbe kakega razreda na enostavne tvore, ako otežuje veliko število učencev v kakem razredu pouk ali ako telovadnica ni zadostno opremljena s telovadnim orodjem. Ako naj bo skupna telovadba izdatna in koristna, je v tem slučaju neizogibno treba, da se učitelj prilagodi obstoječemu stanju, dokler se ne nabavi potrebno orodje, in uporablja največkrat orodje, ki je v večjem številu na razpolago. Samo na ta način lahko omejimo neizogibno daljše stanje v posameznih oddelkih, čigar trajanje ni v pravilnem razmerju k utrjenju, ki je nastalo po vaji. V razredih z večjim številom učencev bode se treba zateči večkrat k telovadbi v vrstah na raznem orodju na ta način, da se izroči vodstvo vrst zanesljivim učencem. Take vrste naj izvajajo samo priproste in že naučene vaje.

Tako bode mogoče tudi pri skupni telovadbi na orodju doseči svež in oživljajoč način pouka in se izogniti neprijetnemu vodstvu, ki premalo zapoljuje učence in popolnoma zaduši v njih zanimanje za telovadbo.

V vseh razredih je dovoljeno in posebno za višje razrede se priporoča posvetiti včasih del telovadne ure (do 15 minut) prosti telovadbi

na nekoliko orodjih enake ali neenake vrste s pogojem, da se tudi ta način telovadbe ravna po gotovih pravilih, in da je pod nadzorstvom, da bi se zabranila vsaka nezgoda. Pri tem lahko uporabimo ugodno priliko v izurjenju v nujenju varovanja, kar zelo koristi pravilni skupni telovadbi. Tak način pouka je pravi preizkusni kamen telovadne okretnosti in radosti do telovadbe v razredu. Tu se nudi največkrat prilika vzgajati zmožnejše, in tudi izpodbujati mlačnejše in slabejše in tako zagotoviti telovadbi potrebni uspeh.

Glede posameznih orodij je treba opozoriti na to:

K l a d a (gred), žrd ali švedska klopica, so zlasti za nižje razrede neprecenljivo orodje, ne samo da izvajamo na njem lahko vrsto vaj trupa (»vaje v držanju telesa«), ampak tudi zelo mnoge vaje v ravnotežju, ki ga uporabljamo često pri pouku proste naravne hoje. Preproste oblike (tvori) vskokov, preskokov, kakor premahov do seda pri stopnjevanju višine orodja po maier naj bodo v prvih treh razredih priprava k skoku v globino in črez konja.

Na vse načine stopanja na navpični in poševni lestvi se moramo ozirati samo tedaj (za razvoj okretnost in poguma), ako je število lestev veliko.

Skrbeti je treba, da se nabavi kar najprej »l e s a« (ribbstol).

Pri vajah na plezalih (p a l i c a h i n v r v e h) je kar najbolj resno paziti, da se ne izvaja prislon (Kletterschluß) s stegni, kajti pri plezanju z nepravilnim prislonom vzniknejo lahko slabi vplivi, ki jih je treba na nenaden način omejiti, ako bi se vzlic največje previdnosti in pazljivosti pojavili pri kakem učencu. Tudi je koristno vaditi spočetkoma plezanje vedno do zmerne višine in brez ponavljanja v isti uri, zato ga postavljajmo češče v vadbeni načrt.

Nekateri preskoki n a d r o g u se morejo vaditi na »dvodrogu« in končno izvajati iz zaleta na preprostem orodju.

Vaje n a b r a d l j i v vzpori prečno, kolebanje v vzpori, ravnotako tudi skleca (Knickstück) so vaje, ki lahko vplivajo neugodno (na plečno ogrodje), ako jih izvaja preveč mladostno telo. Učitelju je torej treba pazorno paziti, uvaževati in določiti za vsak razred in za posamezne učence, ako ni potreba vaj, predpisanih po razredni osnovi, pomakniti na višjo stopnjo, jih pa vsaj začasno omejiti.

d) L j u d s k i m v a j a m (d e l o m a l a h k i a t l e t i k i) posveča se naj praviloma 15 minut.

Vaje v metanju, lovenju, suvanju (brcanju) in bitju (tepenju), tekmovalni tek in skoke ob palici naj se izvajajo skoro brez izjeme, trajni tek in skok v daljino večinoma na telovadišču ali igrišču na prostem, posebno v topli letni dobi. Mesto teh vaj uporabljajmo v telovadnici v mrz-

lejšem letnem času ali ob neugodnem vremenu ostale vrste skokov, vaje v pretezanju, prerivanju, dviganju in nosenju.

Ako se vrši telovadna ura na prostem, lahko pridelimo ljudskim vajam tudi čas, ki je sicer za orodno telovadbo odmerjen.

Glede mere zahtev se moramo posebno pri teh vajah temeljito ozirati na razvoj vsakega posameznika. Pretiravanje in prenapenjanje lahko tu oškodujeta zdravje telovadcev in naj se strogo odvračata.

Kdor trpi na pljučni ali srčni napaki, naj bode popolnoma izključen od vaj v teku in pravih napornih vaj; slabokrvni in slabotni dečki naj izvajajo vaje le zmerno. Toda vseeno mora učitelj paziti na stopnjo vdihavanja, ne pojavljajočo se, čudno premeno barve obličja in druge sumljive pojave. Pri teku na vztrajnost, naj bode dovoljeno vsakemu, kdor to zahteva.

Pri nekaterih vrstah skokov, posebno pri skoku v višino, izvajanem na prost način, pri triskoku in skoku čez ograjo, je treba kolikor toliko zvišane opreznosti, ker se pri teh prav lahko pri šibkih učencih izpahne nartni sklep. Ako je treba, naj se izključijo posamezniki ali cela vrsta iz teh skokov in se zaposlijo na drug način.

Ljudske vaje tvorijo prehod od resne telovadne šole k pravim igram, in zato se postopa v njih po potrebi in zahtevi v urah, ki so določene igram. Okretno in izpodbudljivo in s priličnimi praviimi tekmami prekinjene, prispevajo zelo k povzdigi veselja do telovadbe.

e) I g r e. Glej »Mladinske igre«.

(Dalje.)

ŠE ENKRAT: V. BEŽEK, OSNOVNI NAUKI IZ DUŠESLOVJA

V »Popotniku«, št. 4 sem ocenil knjigo, obenem opozoril javnost na nedostojno oceno v listu »Gorenjec«, kjer je kritik klical »naše Ušeničnike in druge strokovnjake« na pomoč, da obsodijo knjigo. In dr. A. Ušeničnik se je temu pozivu točno odzval v »Času«, zv. 3 s kritiko, ki mi daje povod, da branim svoje stališče napram Bežkovi knjigi. Sledeče očitke oziroma nedostatke navaja dr. Ušeničnik glede Bežkovega dušeslovja:

1. Metafizično ozadje je evolucionistično in ateistično.
2. S prezirljivo gesto je odklonil Lampetovo enostransko in zastarelo »Dušeslovje«.
3. Nedoslednost, ker Bežek s ponosom povdarja, da je opustil zastarelo teorijo o dušnih zmožnostih ter vendar govori o tretji temeljni sposobnosti duševnega ustroja.
4. Drugo poglavje bi naj nosilo napis o zaznavanju namesto o umovanju.

5. Nazori niso vidne zaznave, ampak misli o kaki stvari.
6. Dokaz o nepotrebnosti spominoslovja je ponesrečen.
7. Preslab povdarek med domiselnostjo in spominom.
8. Izraz pasivna domiselnost komaj odgovarja resničnosti: ona je vedno aktivna, le časih bolj nezavestno, časih pa pod vodstvom zavesti in svobodne volje.
9. Definicija razumnosti je napačna.
10. Definicija pojma je slaba.
11. Zelo problematično je modrovanje o tem, kateri sodi so pravi.
12. Kar je res laž, ni nikdar dopustno, tudi ne, da se prepreči večje zlo.
13. Težko bi bilo dokazati, da se je vse prvotno spoznavanje vršilo iz praktičnih nagibov, nagonski.
14. Evolucionistična trditev, da so nagoni le polagoma pridobljene in potem podedovane dispozicije, ni dokazana.

Ad I. Prvi a glavni očitek podpre dr. Ušeničnik s trditvijo, da »Bežek hodj za Ziehenom, ki je ateist in monist, zato je tudi njegovo dušeslovje ateistično.« Da ta argument ne drži, je jasno; vsaj Bežek nikjer ne priznava, da zastopa isto metafizično stališče kakor Ziehen, pač pa omenja v predgovoru svoje knjige, da »sta mu zlasti v mnogočem odprla oči Ziehen in Ebbinghaus.« Kakor da bi moral n. pr. odobravati metafizično stališče, ki ga zavzema dr. Ušeničnik v svoji »Sociologiji«, če sem se marsikaj pri njem učil! Ta nedostatek v svoji oceni uvideva dr. Ušeničnik in vsled tega navaja razna mesta, ki naj prikrito očitujejo »ateistična semena.« Stran 5 piše Bežek »o dogodkih, ki se vrše v »duši« vsakega človeka«. Da »dušo« deva v ušesca, je po dr. Ušeničniku ateistično seme! Mislim, da je Bežek z ušesci pač hotel opozoriti učenca in učitelja na pojem »duše«, katero zadovoljivo označi na str. 70, kjer pravi, da »se človek čuti kot enotno, nerazdeljeno bitje (samobitje), kateremu prisvaja vse misli, vsa čustva in vse težnje, ter ga posamostali z nazivom ja z.« Da, in to zadostuje za psihologijo kot empirično vedo popolnoma, da se dušo istoveti s psihičnim subjektom, s psihičnim jazom. (Glej Pfänder, Einführung in die Psychologie in Ozvald, Psihologija). Kaj je pa pravo bistvo duši in kako učinkuje, je vprašanje, ki ne spada v psihologijo ampak v metafiziko. Drugo »ateistično seme« je str. 31, kjer Bežek primerja zavest toku. Dr. Ušeničnik pa trdi, da je Bežku »zavest le tok občutov in zaznatkov«, kar je vendar bistvena razlika. Seve sklepa nadalje dr. Ušeničnik, da stoji Bežek na stališču aktualitetne teorije glede duše, ki trdi psihična dejstva so pojavi, so dogodki. Nasprotno pa trdi substancialitetna teorija, psihična dejstva se porajajo v duši, ki je svoje vrste substanca. Prepir med obema teorijama je večkrat prazno besedičenje, dokler se ne dožene, kaj je substanca, ki naj bode substrat duše. Da duša ne more biti substanca, kakor si jo predstavlja navaden človek, je brezdvomno. Lotze, najmodernejši zastopnik substancialitetne teorije trdi, da je duša spoznavajoča, čustvujoča in stremeča enota. Na ta način je po Külpeju substancialitetna teorija samo po imenu različna od aktualitetne. Da, Jeruzalem celo očita zastopnikom substancialitetne teorije materializem, ker vsako substanco si moremo le materielno predstavljati. Sicer pa najdem tudi v Ozvaldovi psihologiji, ki jo rabijo v škofovih zavodih v Št. Vidu, na str. 23, 24, 88 rabo besede »tok« v istem smislu, navedem naj vsaj en stavek: »Nad vse značilna je enotna in ven-

dar neenakomerna obilnost tega toka in zlasti še tisto nepretrgano prehajanje iz deja v dej, da le s težavo razbereš posameznosti in medsebojnost, ki jih spaja.« V istem smislu govore Ebbinghaus, Höffding, Wundt, Jerusalem. Tretje mesto navaja dr. Ušeničnik na str. 59, kjer Bežek imenuje »um kot stopnjo o razvoju duševnosti.« Bežek uporablja biološko in genetsko metodo, katero imenuje dr. Ušeničnik »evolucionistično, ki hoče vse razložiti potom razvoja.« »Ni pomislil, da je metoda le metoda in da često ni nič bolj enostranskega, kakor metoda.« »Tudi ta metoda je v svojih mejah res plodovita, a moderni so jo samovoljno uslužili ateizmu in sedaj mora razvojno razlagati tudi to, kar se razviti ni moglo.« Bežek ne trdi nikjer, da so psihični pojavi pri človeku samo višje stopnje podobnih pojavov pri živalih in zato ne prekorači nikjer mej genetske metode, katero uporablja za razlago psihične istinitosti posameznika od otroške dobe do dozorele. Kakor genetska tako tudi biološka metoda služi Bežku za dopolnilo glavne subjektivne metode. Ni dvoma, da so psihični pojavi v ozki zvezi z ohranitvijo našega življenja; vsaj je velik del našega mišljenja naperjen k cilju, si ustvariti kolikor mogoče prijetno življenje. Ker Bežek nikakor ne prekorači mej biološke in genetske metode, zamore psihična dejstva iz raznih vidikov razlagati ne v škodo, ampak v prid. Velik napredek v psihologiji je napredek metode, kakor trdi upravičeno Brahn. Tudi jezuit Vogt govori v svoji psihologiji o razvojnih stopnjah psihičnih pojavov st. 10, 11. Pred vsem pa daje dr. Ušeničniku povod Bežkova razlaga nraavnih in nabožnih čustev na str. 96—102, da očita »ateistični evolucionizem«. Bežek pravi: »Nraavna čustva izvirajo iz presojanja človeških dejanj, povzročujočih odobravanje ali neodobravanje družbe.« Našemu mišljenju primerna in nraavna je ta razlaga, katero najdemo v empirični etiki; vsaj večina filozofov zastopa dandanes empirično smer v etiki kakor: Paulsen (†), Wundt, Jodl (†), Külpe, Jerusalem. Empirična etika je pač dandanes deloma evolucionistična, deloma biološka, psihološka in sociološka. Sicer pa empirična etika nikakor ni v tako kričečem razmerju z relegiozno etiko, oziroma z metafizično etiko, katero hoče samo tu in tam spopolniti. In ravno biološka in genetska metoda uči s sigurnostjo, da je nraavnost nezavisna od vere. Dejanje ni nraavno, ker je Bogu dopadljivo, ampak je Bogu dopadljivo, ker je nraavno. Celo Tomaž Akvinski priznava to trditev. Tudi razlaga o postanku verstev in nabožnih čustev ne ugaja dr. Ušeničniku, ter očita Bežku, da mu je »verstvo le izraz čustva.« Schleiermacher je prvi dognal, da se religioznost javlja v raznih čustvih, ki vplivajo na voljo in predstave. Isto razlago najdemo pri Jerusalemu. S tem sem naštel vsa mesta, ki krijejo po dr. Ušeničniku »ateistična semena«. Trdim nasprotno, na istih mestih lahko vzklijejo »teistična« semena. Bežkova razlaga o postanku sodov na str. 64 in 65 mi daje k temu povod, kjer pravi, da so »koreni iz prva izrazi celih prizorov, o katerih dejanje in njega povzročitelj nista bila ločena. S takimi koreni pa človek ni več izhajal, zožil je pomen korenu, ki je posledj pomenjal samo tisti predmet, ki je bil središče, jedro prizora, dejanje predmeta pa je označil s posebnim korenom. S tem je naredil važen korak v duševnem razvoju. Posledj mu je predmet nekako samobitje — individuv — kateremu prav kakor samemu sebi pripisuje sile, s katerimi deluje na svojo okolico, in lastnosti, po katerih se odlikuje mimo svoje okolice.« Porabimo to misel za veseljstvo: vse je delo mogočnega

samobitja = Boga, vladarja vsega sveta, ki je dal svetu zakone, katerih sam nikdar ne prekorači. Bežkovo dušeslovje se torej ne more imenovati ateistično; vsaj bi bilo težko verjetno, da bi se v Avstriji na srednjih šolah rabila Jrusaleмова psihologija, ki po dr. Ušeničniku krije vsa ta »ateistična semena«. Jerusalem zastopa svetovno naziranje, ki ima isto metafizično ozadje: »Bog je subjekt, katerega predikat je ves svet, on je pravi vir vseh fizičnih in psihičnih dejstev, katerih zakone spoznati je naloga vede in filozofije. Mogoče je to pot, po kateri bi se filozofija in vera združili.« Nadalje najdemo več citatov iz sv. pisma v Bežkovi knjigi in na str. 65 celo stavek: po razsodnosti se človek razlikuje od živali in na str. 70 piše: Bog vidi srce, kar pač ne doni evolucionistično — ateistično. Tudi nad vse nepristranska in laskava kritika dr. J. Bezjaka v »Dom in Svet« o Bežkovi knjigi dovolj očituje, da so dr. Ušeničnika »ateistična semena« samo nepotrebna strašila in da je njegov prvi, glavni očitek n e - u p r a v i č e n .

Ad 2. Da imenuje Bežek Lampetovo »Dušeslovje« enostransko in zastarelo je umevno, kar sem omenil že v svoji prvi oceni.

Ad 3. Očitek nedoslednosti je neupravičen. Dandanes psihologija ne more izhajati brez pomožnih pojmov — in tudi Bežek ne — kakor so pozornost, razsodnost, spomin in volja. Nekaj drugega pa je, »opustiti zastarelo teorijo o dušnih zmožnostih!« Ta teorija je prezirala glavno nalogo psihologije: analizo, ni ločila med prirojenimi in pridobljenimi zmožnostmi, a nad vse zmotna je v tem, da se poslužuje zmožnosti kot s a m o s t o j n i h b i t i j vsled česar nastane velika razkosanost v psihičnem subjektu, ki pač očituje predvsem enotnost. Herbertova je zasluga, da je teorija o zmožnostih za vedno izginila iz psihologije.

Ad 4. Napis o umovanju je na mestu, ker označuje najvišjo stopinjo prve duševne funkcije, zaznavanje pa samo eno medstopnjo.

Ad 5. Nazore rabi Bežek v smislu »Anschauungen« in to niso misli.

Ad 6. Odstavek Bežkov pričuje, da ni hotel podati strogega dokaza, ampak samo nekako utemeljitev.

Ad 7. Povdarek med domiselnostjo in spominom je v resnici slab, ker ne navaja bistvene razlike: spomin obnavlja predstave, katere smo v tej obliki do ž i v e l i , v domiselnosti pa ne.

Ad 8. Vsaj vendar Bežek imenuje nezavedno domiselnost pasivno kar v prvem stavku.

Ad 9. Definicija razumnosti ni napačna, ker Bežek pristavlja v drugem stavku »smotrni element.«

Ad 10. Bežek ne navaja definicije pojma, ampak razlaga njegov psihološki postanek, kar je samo nekako nadomestilo definicije.

Ad 11. Modrovanje ni problematično, ker dandanes za resničnost te vrste sodov nimamo prav nobenega d r u g e g a kriterija.

Ad 12. Glede konvencionalnih laži Bežek ne trdi, da so dopustne, ampak da jih ni enako strogo obsojati.

Ad 13. »Sila kola lomi«, pravimo. Zakaj bi se ne dalo združiti: utile cum dulci? Ali je primitivni človek že znal teoretično misliti? Najnaravnije je vendar, da je pred vsem opazoval to, kar se tiče njegovega življenja.

Ad 14. Kdo je dokazal, da niso nagoni polagoma pridobljene in podegovane dispozicije? Čemu tak strah pred razvojno teorijo? »Die Schöp-

fung«, glasilo katoliškega »Albert-Bunda« piše v marčevi številki t. l.: »Es ist ein Verdienst Haeckels, daß er die Lehre von der Abstammung der Tierarten voneinander zu allgemeinem Ansehen gebracht hat. Es ist weiter sein Verdienst, daß er das »biogenetische Grundgesetz« weiter bekannt gemacht hat, wonach die Keimesentwicklung (»Ontogenese«) die Stammesentwicklung (»Phylogenese«) oft widerspiegelt, Beides ist von kath. Seite durchweg scharf getadelt worden, obwohl es doch einerseits mit dem Glauben nichts zu tun hat und andererseits viele schwerwiegende Gründe dafür sprechen.« — Če bi samo to znali in vedeli, kar znamo nepobitno dokazati, potem bi ne vedeli — ničesar.

Zdi se mi, da se dr. Ušeničnik drži načela, ki ga je obelodanil v »Času«, letnik VII., zv. 6: »Gotovo je, da katoliški list nikdar ne sme zanikavati resničnih vrlin kakega pisatelja, najsi bo katoličan ali ne. Toda jih je li dolžan povzdigovati?« Ali se ne pravi to molčati kratkomalo o vrlinah nasprotnika? Kaj čuda, da dr. Ušeničnik s prezirljivo gesto odklanja psihologa, »goriškega geologa prof. Seidla!« Skrajna netaktnost je smešiti človeka, ki se celo svoje življenje trudi, si priboriti svetovno naziranje, svoje sveto prepričanje. Vse drugače sodi priznan strokovnjak Th. Ziegler v svoji knjigi »Die geistigen und sozialen Strömungen im XIX. Jahrhundert: »Vidim v bodočnosti napredek v večji svobodi in tolerantnosti nasproti vsakomur, da celo nasproti sovražniku, kateremu ne odrekajmo pravice!«

Dr. Simon Dolar.

KNJIŽEVNO POROČILO.

OČENE.

Publikacije »Hrv. pedagoško - književnoga zbora v l. 1913.

A. »Pedagoška hrestomacija.« Najodabranije strane iz pedagoških pisaca. Francusko izdanje priredil Edmond Parizo i Feliks Henrik. Preveo Rista Ognjanović. U Zagrebu 1913. 311 strani. — Odkrito povedano: prijatelj hrestomatij sploh nisem zaradi njih nevarnosti. Imam domá še iz prejšnjih let par knjig »Pedagogisches Lesebuch«, pa počivajo. Zakaj prepričal sem se, da nenatančnega poznavalca snovi ne vodi nobena stvar tako k površnosti in lažinačitanosti kakor taki izbiri. So to vedno le odlomki, včasih izvlečki, ki pospešujejo takozvano »komijsko izobraženost«, pa ne nudijo, naj bodo še tako na mestu, tistega, kar dá lahko celota, ker ne omogoča poglobitve in je naravno tudi ne more provzročiti. Vendar pa je ta hrestomatija dobrodošla meni in marsikomu. Nudi nam nekaj novega. Pri nas je namreč v 99 % slučajih možnost, da si pridobimo širši vpogled v pedagoško literaturo, ta, da črpamo iz nemških del in predvsem iz nemške literature. »Ped. hrestomacija« pa je izvirnik, francosko delo, ki se nanaša največ na francoske pisatelje, nam povečini nedostopne. Spisi pa niso vzeti le iz izrecno pedagoških del; zastopani so s svojimi mnenji tudi publicisti in politiki, filozofi, medicinci, romancierji itd. Od pedagoških pisateljev sta nam vsaj deloma znana J. J. Rousseau in Fénelon. V »Hrestomaciji« so zastopani tudi nemški in drugi znanci: Pestalozzi, Fröbel, Fichte, Disterweg, James

Spencer, Loke. Knjiga je vsekakor znamenita in — kakor rečeno — dobrodošla.

O njeni vsebini naj govore naslovi glavne razdelitve:

Predgovor (Jules Payot).

Nekoliko rječi unaprijed (sestavitelja).

Prvi dio: Opća pedagogija: I. Pedagogija. II. Narodno uzgajanje. III. Uzgajanje duha.

Drugi dio: Metodi: I. Posebni metodi. II. Opći nastavni metodi.

Treći dio: Djetina psihologija.

Četvrti dio: Moralno uzgajanje: I. Opći principi. II. Volja. III. Disciplina.

Peti dio: Estetičko uzgajanje.

Šesti dio: Fizičko uzgajanje.

Sedmi dio: Zadatak žene.

Osmi dio: Društvena uloga učitelja i škole.

Tablica pisaca.

Zlasti opozarjam na del »Moralno uzgajanje«, ki je pri nas še skoro docela terra nova, v Francozih pa je uveden moralni pouk med šol. predmete in kateri del je danes tako del pedagogike kakor kateri drugi, in v zaglavju je najti marsikaj za nas novega in koristnega. Čudno pa se mi je zdelo, da nisem našel na tem mestu tudi Nemca F. W. Foersterja. Zna biti sta se ozirala sestavitelja na francoske prevode pri nemških pisateljih, zakaj da bi ne našel Foerster upoštevanja v tej točki, bi bilo čudno.

Prevajalec se je potrudil do gladkega prevoda in delo se čita kakor original. Vsekakor je s tem delom zelo ustrezno Jugoslovanom.

B. Pounčice. Črtice za mladež. Napisao Davorin Trstenjak. Sa slikama D. Petričevića. U Zagrebu 1914. 84 str.—50 črtic za mladino je zbral Davorin Trstenjak v to knjižico. Ko sem prebral prvi dve »Zlatna kapa« in »Pomirjenje«, sem že mislil, da mi je prišel v roke etičen del stare čitanke s svojimi superlativi o dobrih in slabih človeških slabostih; manjkali bi le še nauki; teh ni. Moja skepsa pa je izginila že pri tretji črtici »Jedan od najlepših dana«; še bolj pri »Jusufu«. In poslej sem čital večinoma s slastjo; kosi življenja so to, risani ponajveč z izborno plastiko in brez olepotičenja (na pr. »Mudra majka«, »Prva zemljička«). Včasih so črtice realistične, da meje že na banalnost (n. pr. »Galovčuša«, »Prosjak od zanata«). Škoda, da ni izbor boljši.

Nedavno smo čitali pri nas željo, naj še v mladinskih spisih »opusti risanje solnčne, brezskrbne eksistence otroka, ki raste v izobilju... — naj se — ... izrazi, kako trdo kuje tako mnogokrat življenje« (J. Pahor v »Naš. Zap.« 1914. str. 110.); na drugi strani, se je zopet želelo, naj bi segali mladinski pisatelji po snov v balkanske dogodke (J. Wester v »Ljub. Zv.«) — Trstenjak ustreza obema; da drugi želji brez navduševanja — snovi si išče v vojaški bolnišnici, namesto na bojnem polju — mi ugaja; zlasti »Čovještvo v krvi« je črtica, kakor bi jo zapisal miroljub Tolstoj.

Nečesa pa v knjižici zelo pogrešam: pisana je v dikciji, kakor jo priporočajo za šolska berila, »sunce« in »slavulj« sta največkrat edini pesniški pritiklini, pa zato bi še ne šlo. Humorja manjka; vsaj na vsaki peti strani naj bi se srce zasmejalo. Po knjižici pa bodo segali otroci gotovo prav radi; naši bi tudi.

Petričevićeve ilustracije so pa take, da ne vem, če bi prišlo pri nas kako pošteno založništvo z njimi na dan. Škoda!

Konečno še o »Hrv. pedagog.-knjiž. zboru« in o nas! Znano je, da stane naročnina na publikacije »H. P.-K. Z.« za društvenike »S. Š. M.« letno 1 K; in to K je plačalo v l. 1913. izmed 1675 društvenikov S. Š. M. celih — trinpetdeset! To število govori dovolj — in mislim, da ni treba še mojega pristavka.

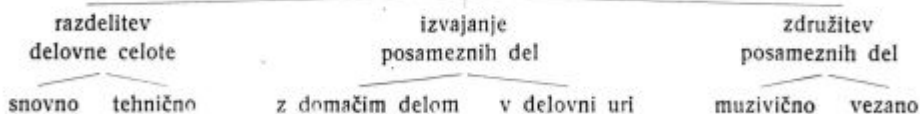
P a v. F l e r è.

Die Arbeitsschule. Monatsschrift des Deutschen Vereines für Knaben-Handarbeit und Werkunterricht und seiner Landesverbände. — 28. letnik, l. 1914.¹ Ko sem govoril obširneje o delovni šoli², sem omenil tudi učiteljsko društvo v Leipzigu in njegove tozadevne zahteve. Takrat sem omenil tudi list »Die Arbeitsschule«. Da spoznajo cenj. Pop. čitatelji vsaj deloma delovanje, poskuse in prepričanja, ki jih list zastopa in udelejuje, ki so v programu te najboljširnejše skupine s postulatoma delovne šole v Nemčiji, sem se odločil, da poročam v »Popotniku« o let. letniku 28. je: starejši letniki so posvečeni rokotvornemu pouku; po naslovu soditi bi bili še tudi danes; a misel se je izkristalizirala, in o rokotvornem pouku, identičnem s poukom v šolskih delavnicah, govorimo danes le še kot o učnem pripomočku, ne kot o postranski, po mačehovski obravnavani učni stroki. Zato tudi »Die Arbeitsschule« vzlic nadpisu, čigavo glasilo da je list, govori danes izključno in predvsem o delovnem pouku v šoli.

Toliko se mi je zdelo potrebno omeniti v informacijo, ko predstavim cenj. Pop. čitateljem »Die Arbeitsschule«.

1.—4. štev. Der arbeitsteilige Klassenunterricht (O. Schreiner) obravnava te vrste pouk v raznih predmetih, na raznih stopnjah. Postopek je tak, da ga dele tri didaktične akcije, ki se ločijo več ali manj strogo. Vedno se delovno nalogo najprej razdeli med razred, to predelajo učenci posamezno, v gručah ali skupno, in konečno se strne vse v delovno zvezo. Obravnava posameznih delov vsega postopka pa je zelo različna. Najtočnejše pokaže tu raznovrstnosti, ki pa se ne raztezajo le na pouk v ljudski šoli, ampak tudi na učiteljišča in vse srednje šole, pregledna tabela o izvajalnih možnostih:

Razdelitev in glavne oblike
delovne razdelnega razrednega pouka

To je sistematična razdelitev, ki je še precej pravična napram razredni celoti, kakor tudi napram individualnosti posameznika. Učitelj je še vedno voditelj, zakaj od njega izhaja razdelitev. Da pa absorbira že ta postopek mnogo več moči kakor navadni, predavajoči, verjame vsak, ki poskusi le enkrat združitve. S porabo lastnih sil pa raste veselje! —

»Arbeitsunterricht und Erdkunde (E. Wohlrab) je zapisek, ki bi napravil iz marsikaterega Savla Pavla, samo ne vem, če pravega. Wohlrab

¹ Naroča se: Quelle & Meyer, Leipzig, Kreuzstr. 14. — Letno 3 Mk.

² Gl. »Pop.« l. 1912.

je že pisal o delovni šoli; »Aus der Praxis der Arbeitsschule« je knjižica, ki jo poznam; in pri nji sem spoznal, da ima Kerschensteiner prav, ko govori, da »so stare zahteve po samodejavnosti itd. že skraja k pozunanjenju delovnega pouka kot principa«. Zunanost je pri Wohlrabu in samodejavnost njegovih otrok je kopiranje. — Najhujša nevarnost pri delovnem pouku je, če zunanost kot pripomoček ne prešine notranjščine, ki bodi aktivnost. —

»**Ölfarbenanstrich der Wände als Wandtafeln**« (J. Kühnel). Priložena slika mi več pove kot spis; upajmo, da nismo daleč dobi, ko bo tudi za nas šolska tabla cela šolska stena.

»**Ein Vorkämpfer der modernen Arbeitsschule**« (A. Teutscher) pripoveduje o Angležu W. Petty-ju, ki je zahteval že l. 1647. Gymnasium mechanicum in workhouses, pogovarja pa obširneje H. G. Heusingerja, ki je zahteval v 18. stol., opiraje se na Rousseau-jeve ideje, sozravnosti pri vzgoji mladine.

Zgodovinskemu razvoju delovne šole je posvečena tudi črtica **Friedrich Fröbel und die Arbeitsschulidee**« (J. Prüfer).

»**Aus der Praxis der Metallarbeit**« (F. Baumann) je instruktiven spis o glajenju kovin v šolski delavnici.

»**Osterarbeiten im Zeichenunterricht**« (Ladermann) ne pove nič novega učitelju, ki zbira v risarski uri motivov, ki mu jih nosijo otroci v to uro od vseh strani in od vsake prilike; kajti velikonočne razglednice so v šolskem risanju danes že običajne. —

»**Die Gefahr der Veräußerlichung unserer Schularbeit, — und wir**« (G. Stiehler) pogovarja nevarnost, ki sem jo zgoraj omenil, in vidi pomoč proti njej ravno v delovno razdelnem razrednem pouku, ki sem ga označil na prvem mestu.

Zanimivi sta črtici »**Heimatkunde und Arbeitsschule bei den Schwachbefähigten**« (J. Derlien) in »**Lehrerseminar für Knabenhausarbeit und Werkunterricht in Leipzig**«. — Zelo informativna so tudi razna poročila o stanu delovnega in rokotvornega pouka v Nemčiji; seveda — list je glasilo deželnih zvez. Pav. Flerč.

»**Vede**« III. številka je izšla v posebno obsežni obliki, saj je prekoračila svoj obseg za $3\frac{1}{4}$ pole in obsega celih $9\frac{1}{4}$ pole, celih 148 strani. Pa ne samo po obsegu se odlikuje ta številka, vsebina ni nič manj zanimiva. Uvodni članek »**Quieta non movere**« je napisal znani publicist Vladimir Knaflič, v njemu lastnem živahnem slogu. Vsega spoštovanja stavredna članka dr. Vošnjaka in dr. Brezigarja, dva temeljita spisa, ki delata čast mladim slovenskim znanstvenim delavcem. Prof. Zimermannu nadaljuje s priobčevanjem dragocenih Čopovih pisem in njemu sledi dr. Lončar, ki objavlja poučno in zanimivo literarno zapuščino dr. Serneca. Nad vse bogat je listek. Arne Novák zvršuje razpravo o češki literaturi v novem stoletju, dr. Zober prinaša zanimivo oceno Kraigherjevega romana, Šantel, Koštiál, Nagy, Vošnjak, Goršič pomnožujejo bogato raznoličnost listka. Ozvald in F. V. poročata o pedagogiki, dočim skrbe Ogris, Brezigar, Žizek in F. V. za poučne referate iz politične ekonomije. Dobro je tudi zastopana v listku zgodovina, sociologija in prirodoslovje, kjer govori »**Pro domo**« Boris Zarnik. Odličnima publicistoma, dr. Dermoti in Skerliču je posvečeno

poglavje publicistika, ki je izgubila v teh dveh mladih ljudeh, dva odlična delavca. III. številko »Vede« zvršujejo razne beležke. — Vsebina III. številke »Vede« je torej bogata in obsežna, zato pa tudi upamo, da bo znala slovenska inteligenca ceniti pomen in delo edine slovenske znanstvene revije in da z vsestransko podporo podpre delo mladih znanstvenikov in poplača njih plemeniti trud. Bilo bi pač žalostno, če ne bi mogli vzdržati niti ene znanstvene revije v času, ko imamo vse polno odličnih znanstvenikov.

RAZGLED.

Pedagoški paberki.

—r— **Obrt** nima več privlačnosti na mladino. V Berlinu so zato uvedli kinematograf. predstave raznih obrti, da se učenci ljudskih šol na lastne oči prepričajo, katera obrt bi bila za nje bolj zanimiva. Tako se misli delavnice zopet napolniti z učenci.

—r— **Gledališče za deco.** V Petrogradu so začeli graditi gledališče, ki je namenjeno samo ruski mladini. Car želi, da se to gledališče posveti umetniški vzgoji mladine, in je ukazal, da se ima stavba v najkrajšem roku dovršiti. Tako bo Petrograd prvo mesto, ki se bo ponašalo z dostojnim gledališčem za deco.

—r— **Hrana naših otrok.** Kakor poroča »Vegetarian Association«, so v Londonu izveli velik poskus, katera hrana je za otroke bolj zdrava, rastlinska ali živalska. 2000 otrok je mestni svet v Londonu razdelil na enaki skupini. Eno skupino so hranili z mesom, drugo izključno z rastlinsko hrano. Po preteku pol leta so natanko preiskali vse spremembe v zdravstvenem stanju vseh otrok. Dokazalo se je neovržno, da je rastlinska hrana za otroke bolj prikladna, ker so vegetarijanski skupini pripadajoči otroci razmeroma več pridobili na višini in teži in so sploh kazali boljše zdravstveno stanje nego »mesojedi«.

Šolske in učiteljske vesti.

—a— **Majhen uspeh** so dosegle ogrske narodnosti. Ministrstvo prosvete je namreč dovolilo, da se sme veronauk v državnih šolah predavati v materinščini dijakov. Prospeh je problematičen, ker je med ogrskimi duhovniki mnogo renegatov. In ker je Poturica gorša od Turka, bodo renegati v cerkvenih upravah gotovo oteževali uvedbo materinščine pri verskem pouku.

Mednarodna razstava za knjižno obrt in grafiko, Lipsko 1914, obisk učencev. Vsled odloka c. kr. ministrstva za bogočestje in nauk z dne 12. maja 1914, št. 10.371 je naznanil direktorij mednarodne razstave za knjižno obrt in grafiko, Lipsko 1914, da je nemški muzej za književno obrt in pisavo brezplačno prevzel, da pelje učence, ki obišejo to razstavo, na primeren način skozi razstavo, mesto Lipsko in k spomeniku mednarodne bitke in da bode vodstvo razstave in zgoraj imenovana uprava muzeja v vsakem oziru podpirala pravočasno prijavitelne obiske učencev. Pripomni se, da bode omenjena razstava, ki je bila otvorjena dne 6. maja t. l., trajala do oktobra in da nudi pregled čez cel razvoj pisave in književnosti na celem svetu in čez vse različne vrste umetnosti in pridobitev, ki so s tem v zvezi. Zlasti se na razstavi opozarja na posebne skupine »Schule und Buchgewerbe«, »Der Student« in »Internationale Ausstellung für das kaufmännische Bildungswesen«.

—a— **Malenkostni ljudje** si želijo odlikovanj. V časniku »Meščanska šola« toži češki meščanski učitelj, da za strokovnega učitelja ni službenih odlikovanj. »Vestnik« pa pravi: ni li naslov učitelj najbolj časten od vseh naslovov sveta? Tudi Komensky ni bil odlikovan z redom, njegov najlepši naslov je »učitelj«.

—a— **Na enega učitelja** pride pri nas povprečno v ljudskih šolah 42, v gimnazijah 14, na realkah 13 in v kadetnicah samo 5 učencev. Komentar si napiši vsak sam.

—a— **Odpravili so** v tesinskem kantonu v Švici generalno in okrajno šolsko nadzorstvo.

—a— **Prva češka delovna šola** se ustanovi začetkom prihodnjega šolskega leta v Brnu.

—a— **Češko šolstvo v Šleziji** zelo lepo napreduje. V teku zadnjih deset let je bilo ustanovljenih 26 novih čeških šol. Sedaj so podvrženi germanizaciji bolj Poljaki nego Čehi. Vendar je poleg 17.000 Poljakov še vedno 5000 čeških otrok v nemških šolah. Nemški Moloh požira pravkar samo v mali Šleziji 22.000 slovanskih otrok. Koliko pa v drugih deželah!

—a— **Za učiteljsko bedo.** Kžečunovič je predlagal v gališkem deželnem zboru, naj se ustanovi podporni fond za one učitelje, ki brez svoje krivde zabredejo v gmotno bedo. Zlasti bi se naj ozirala uprava fonda na učitelje z mnogobrojno obitelji in na one, v čijih obiteljih se je ugnezdila bolezen. V upravo fonda naj bi se imenovalo tri učitelje, štiri člane pa bi naj učiteljstvo samo izbralo. Za fond naj bi dežela darovala vsako leto pol milijona kron.

Srednje in višješolski vestnik.

—g— **Katoliško žensko univerzo** so slavnostno ustanovili meseca aprila v samostanu angleških dam v Parizu. Ima dva oddelka: v prvem se pripravljajo dekléta k profesuri na višjih ženskih šolah, v drugem pa se negujejo klasiške študije. Univerza ima 250 poslušalk.

—g— **Pismonoša vseučiliški profesor.** Na haagsko vseučilišče je bil pred kratkim imenovan za profesorja listonoša Sneeders. V prostih urah si je ta nadarjeni mož z občudovanja vredno pridnostjo pridobil vse zmožnosti, ki so potrebne za tako visoko mesto učenjakov.

—g— **Militarizem.** Kakor se čuje, postanejo poročniki, ki po srednjih šolah vodijo streljanje in vojaške vaje, člani učiteljskega zbora s svetovalnim glasom.

Šolstvo na slovanskem jugu.

Novi šolski zakon v Črni gori. Črna gora se je v resnici junaško lotila dela za napredek svojega šolstva in razvoj narodne prosvete. Takoj po zavzetju Skadra je začela vlada energično delovati na novem šolskem zakonu, ki ga je kmalu nato skupščina z veseljem odobrila. Razen novih štirih srednjih šol v Nikšiću, Plevlju, Peči in Beraneh in že ustanovljenega gimnazija v Podgorici so otvorili v Peči novo učiteljsišče, ker dosedanja bogoslovno-učiteljska šola na Cetinju nikakor ni mogla več zadoščati novim potrebam. Novi zakon uvaja tudi nadaljevalne šole za dečke in deklice s štiri-letnim tečajem. Šola je sploh obvezna za otroke obojega spola in za vsa veroizpovedanja: pravoslavno, katoliško in muzlimansko. Novi zakon pripušča tudi koedukacijo v šolah. Šolsko nadzorovanje se poostruje ter obenem zmanjšujejo šolski okraji. Noben nadzorstveni okraj ne sme imeti več nego 45 učiteljev in učiteljic in jih ne more imeti manj nego 35, kar pomenja, da eden šolski nadzornik nadzoruje 20 do 30 šol. Na ta način se zelo olajšuje nadzorovanje nad delom v šolah. Z novim zakonom se uvajajo

okrajni pedagoški zbori in nadzorstveni sveti, v katerih delokrog spada reševanje posameznih vprašanj, ki se tičejo pouka in vzgoje. Plača in pokojnina učiteljstva sta — če upoštevamo, da je Črna gora zelo siromašna država — naravnost sijajni v razmerju z našimi razmerami. Če so hoteli kar najboljšo zajamčiti razvoj šolstva, so morali kar najboljšo preskrbeti tudi činitelje tega razvoja, t. j. učitelje. Da doseže ta svoj smoter, je stopila črnogorska vlada pred narodno skupščino z zakonsko predlogo, ki jo je skupščina v interesu še izboljšala ter soglasno odobrila. Po tem zakonu postanejo učitelji takoj definitivni, toda plača se jim zviša še le po praktični izkušnji, t. j. izkušnji učne usposobljenosti. Temeljna plača črnogorskega učiteljstva znaša 1400 kron, razen tega dobiva vsaka učiteljska moč naturalno stanovanje in kurjavo ali pa denarno nagrado za to. Na Cetinju dobiva učitelj nagrade 70 kron mesečno ali 840 kron letno; v okrožnih mestih 50 kron mesečno ali 600 kron letno; v mestecih 35 kron mesečno ali 420 kron letno; v vaseh 15 kron mesečno ali 180 kron letno. Pravico do učiteljske službe v mestih dobi učitelj po določenem številu let. V pokoj s popolno plačo more iti učitelj po 32 letih. Tako je tudi v Bosni in Hercegovini. Novi šolski zakon uvaja osem razredov plače: prva štiri zvišanja po 300 kron za učitelje in po 180 kron za učiteljice. Tako doseže učitelj po 26 letih svojega delovanja najvišjo mogočo plačo: učitelj 3400 kron, učiteljica 3000 kron. To plačo dobivajo učitelji do 32. leta svojega učiteljevanja, na kar gredo s to plačo v pokoj. Če pa morejo še nadalje poučevati, tedaj dobivajo še nagrado 2400 kron na leto, toda le toliko časa, dokler poučujejo. Učitelj ima pravico iti v pokoj po 10 letih delovanja. Prvi dve zvišanja plače dobivajo učitelji po 4 letih, ostala po 3 letih. Iz tega je razvidno, da se hoče Črna gora odlikovati tudi na kulturnem polju, kakor se je dolga stoletja odlikovala na bojnem polju. Črna gora je po vojni še enkrat tako velika kakor prej. Ima torej 15.000 kvadratnih metrov in pol milijona prebivalcev. Pred vojno je bilo v Črni gori nekaj nad 120 ljudskih šol za 300.000 prebivalcev. Zdaj bo moralo junaško kraljestvo doprinesti precej veliko finančno žrtev. Treba bo namreč 300 ljudskih šol. Ko bo moglo vzdrževati 400 šol, bo doseglo razmerje v Avstriji.

»Sl. N.«

Inostransko šolstvo.

—o— **Nedostatek učiteljev na Angleškem** je tako velik, da se je moral šolski svet odločiti, še do leta 1909 uporabljati nekvalificirane osebe v učiteljski službi, čeravno je bilo sklenjeno, vse te osebe odpustiti. Le v mestih se osebe brez predpisane kvalifikacije ne bodo nameščale.

—o— **Na Francoskem** se manjša število učiteljskih kandidatov in učiteljev in učiteljic. Vzrok: mizerna plača.

V Belgiji je senat pred kratkim sprejel zakon, s katerim se tamkaj povračajo na šolskem polju zopet k srednjeveškim principom. Glavno jedro teh po Schollaertovih načrtih nanovo sprejetih zakonov je: država prevzame stroške za vse samostanske šole, ki jih je v Belgiji na tisoče. Nasprotno pa zapro država in občine v vseh mestih, kjer so samostanske šole, vse javne šole, ki so jih doslej vzdrževale. Samostanske šole, za katere bo izdajala država na leto 50 milijonov frankov, bodo še nadalje obdržale svoj prejšnji značaj kot privatne, popolnoma katoliške šole. Podrejene so škofovm in njihovim nadzorovalnim organom, ki iz lastne moči oddajajo službena mesta, določujejo učne načrte in aprobirajo šolske knjige. Nepobitno dejstvo je, da bodo po novem zakonu v treh četrtinah celega kraljestva samo katoliške samostanske šole, v katere principijelno ne sprejemajo otroke drugovercev. Iz tega monopola raznih samostanov, kongregacij in šolskih bratov so izvzeta dozdej samo štiri največja belgijska mesta,

Bruselj, Antwerpen, Ljutih in Gent in par popolnoma industrijskih krajev, ki imajo liberalno upravo in ki imajo občinske šole za vsa veroizpovedanja. Leta 1912. je bilo v vseh belgijskih konfesionalnih šolah 400.000 otrok, v državnih šolah še večina 500.000 otrok. Vsled realizacije idej in načrtov Schollaertovih bo belgijsko šolstvo klerikalno toliko časa, dokler politični preobrat ne podre belgijsko ultramontano vlado.

Po »Sl. N.«

Prosvetna kronika.

—s. **Narodne knjižnice v Indiji.** Preseneča nas nekoliko vest, da zavzema neodvisna indijska državnica Baroda važno mesto med onimi državami, ki se trudijo potom javnih knjižnic pospeševati narodno prosveto. Sin kneza te državnice je postal doktor na Harvardski univerzi v Chunbridgeu (Massachusetts). V prestolnici kneževine se nahaja knjižnica, ki se prišteva najlepšim in najbogatejšim indijskim knjižnicam. Ta zavod razpošilja po vsej državnici kolekcije knjig skoro v vsako selo, in jih zamenjuje po treh mesecih z drugimi. Vsaka občina, ki daruje krajevni knjižnici na leto 20 liber, dobi takšno subvencijo tudi od države. Ta državnica ima sedaj okoli 275 javnih knjižnic s 156.000 zvezki. Število čitateljev se je v zadnjih letih počvetterilo.

Znanstvene drobtine.

—t— **Drevje in strela.** V »Naturwiss. Rundschau« je priobčil Stahl razpravo o poškodovanju dreves vsled strele; ta razprava je zanimiva zlasti za učitelje. — Stahl pravi, da je drevo toliko bolj varno od strele, kolikor boljša je veza med krošnjo (koš) in vlažno zemljo. Drevo na vlažnem zemljišču je bolj zavarovano od strele kakor ono na suhem tlu. Čim bolje prodira glavna korenina v zemljo, čim bolj je razširjeno korenje, tim redkeje trešči v drevo. Tudi drevesa, njih skorja brzo postane vlažna, so precej varna od strele. Če stoje veje ravno ali če so celo nagnjene, se skorja ne zmoči, pač pa če silijo veje kvišku, ker voda teče po letih proti deblu. Gladka skorja se hitro zmoči, raskava teško. Lišaji tudi preprečijo, da postane skorja mokra. Mokra skorja dobro vodi elektriko in onemogočuje nastanek jakih električnih napatij. Nevilhte brez dežja so drevju bolj nevarne kakor z dežjem. Ta teorija se kaj dobro vjema z iskustvom. Najraje trešči v iglasto drevje, topole, hraste, hruške, breste, vrbe, jesene, akacije; najmanje škoduje strela jelšam, crensi, javoru, divjemu kostanju, bukvi, gabru; srednje rado trešči v lipo, jablano, črešnjo, oreh in pravi kostanj. V bližini hiš torej naj stoje divji kostanji, orehi, bukve, zlasti pa gabri; o gabru pravi Stahl, da mu ni znan niti en slučaj, da bi treščilo v to drevo.

—t— **Denar v podobi prstana** se je rabil zelo rano. Prazgodovinski denar v obliki obročkov so našli v jezerskih naselbinah v Švici, v Skandinaviji, na Ogrskem in Češkem. Schlicmann je dokazal tak denar v Troji in v Mikenah, na egipčanskih slikah so vpodobljene osebe, ki tehtajo tak denar.

—t— **Število vretenčarjev.** V časniku »Science« priobčil je na temelju sistematičnih specialnih del F. W. Henshaw cenitev, iz katere posnemamo, da živi 47.200 vrst vretenčarjev, in sicer 7000 vrst sesalcev, 20.000 vrst ptic, 300 krokodilov in želv, 3300 gaščeric, 2400 kač, 2200 močeradov in 12.000 vrst rib.

Živalski mozeg. Relativna težina mozga živali (razmerje med težino mozga in težino telesa) je prav različna. Pri ribah iznaša razmerje 1:1042 do 1:4000; pri golobih od 1:116 do 1:192; pri kosu od 1:23 do 1:79; pri kokoših od 1:200 do 1:446; pri gosi od 1:333 do 1:461; pri miši od 1:36 do 1:51; pri domačem psu je posebno velika razlika, od 1:45 do 1:374.

—t— **Izvor kulture.** Leo Frotenius trdi na temelju izkopin v srednji Afriki, da je tamkaj iskati bajno zemljo Atlantido in da je srednja Afrika izvor kulture, ki se je od tod širila po Aziji in dalje po Evropi.

—t— **Največja globina morja.** Nemška ladja »Planet« je našla vzhodno od Filipinov v Tihem oceanu globino 9780 m.

—t— **Pokvarjenost velikih mest.** Profesor A. Blaschko v Berlinu trdi, da je v tem mestu 20 do 23 % imovitih mož sifilitičnih, 6 % vseh smrti gre na račun spolne bolezni.

—t— **Število porodov** v Nemčiji nazaduje. L. 1875. je prišlo v Prusiji na 1000 prebivalcev 38:8 porodov, leta 1910 le 29:5, na Bavarskem je padlo število porodov od 40:1 na 31:5, na Württembergem od 43:7 na 29:7, na Saškem od 42:3 na 27:2. V Schönebergu pri Berlinu se že sedaj razmeroma narodi manj dece nego v Parizu. Leta 1875. se je na 10.000 prebivalcev v Schönebergu porodilo še 570 otrok, leta 1910. le še 164 (v Parizu na 10.000 preb. 180).

—t— **O jetiki.** Sedaj je dognano, da tuberkuloza goveda lahko prehaja na človeka, kjer se razvije v popolnoma regularno pljučno tuberkulozo. Zato ne uživajte svežega mleka.

Razne vesti.

—n— **Rosegger - šolski nadzornik.** Rosegger, ki je tako brez potrebe po svojem narodnem šovinizmu omadeževal svojo osebo v kulturni zgodovini, je bil svoje dni namenjen za šolskega nadzornika na Gorenjem Štajerskem. Moral bi absolvirati učiteljske, na kar bi brzo sledilo njegovo imenovanje. Ali Roseggerju je bila ta pot predolga; oženjen je bil in po trgovski šoli se mu ni ljubilo zopet na šolsko klop. Prosil je torej, naj se mu pogoji ublažijo. Ker je končno spoznal, da bi moral prevzeti nase dolžnost, kateri ni bil kos, se je načrtu odrekel in ostal književnik. »Komenský.«

—n— **Skauti** so na Angleškem zelo razširjena mlad. organizacija. Letos ob Binkoštih so izleteli »scouti« iz mest in povsod poskušali svoje mlade moči. Med drugimi je izletelo sedem scoutov iz Somerleysona na Temzi v jadrnici. Na poti domov jih je hkrati presenetil vihar, ki je ladjo prevrnil. Šest scoutov se je utopilo, sedmi je srečno priplaval h kraju.

—n— **Svetovna stat. časnikov.** Holandski časnik »Handsblad von Antwerpen« je objavil statistiko časnikov. Na Nemškem izhaja 10.000 časnikov (1500 dnevnikov), na Francoskem 9000 (500 dnevnikov), na Avstro-Ogrskem 5600 (in sicer 4261 v Avstriji), na Angleškem 4400 (230 dnevnikov), v Italiji 3000, na Španskem 2000, na Ruskem 2000 (!), v Švici 1200, na Danskem 1450, na Švedskem 1000, na Norveškem in v Rumuniji po 600, na Turškem 300, na Grškem 150, na Bolgarskem, v Srbiji, v Portugalu in na Luksemburškem izhaja po 100 časnikov, v Severoameriški Uniji izhaja 21.400 časnikov (2500 dnevnikov), v Kanadi 1200, v Mehiki 300, v Braziliji 300, v Čileju 300, v Venecueli 170, v Argentini 750. Kitajsko ima 2000 časnikov, Japonsko 2000 časnikov, Britska Indija 1800, Avstralija 1000, Egipt, Alžir in Južna Afrika po 100 časnikov. Razmeroma največ časnikov ima Island (30 časnikov za 80.000 stanovancev). Nekateri angleški dnevniki izhajajo v več iztisih kakor vsi dunajski dnevnik skupaj. Belgijski klerikalni list »La Patriote« izhaja trikrat na dan v 200.000 iztisih.

—n— **Spomenik Dositeju Obradoviću.** Dne 9. t. m. se je v Belgradu na izredno slavnosten način vršilo odkritje spomenika Dositeja Obradovića. Udeležilo se ga je nad 20.000 ljudi, med njimi tudi zastopniki Slovencev iz Ljubljane ter Hrvatov iz Dalmacije itd. Kralja je zastopal njegov generalni adjutant Juričić, navzoči pa so bili

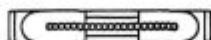
skoraj vsi ministri. Slavnost je imela popolnoma značaj bratske kulturne solidarnosti vseh Jugoslovanov.

Mala poročila.

Poziv. Gospod Ivan Hribar, ravnatelj »Banke Slavije«, bivši deželni in državni poslanec ter župan ljubljanski, je vsprožil misel, da bi se postavil pokojnemu g. Vatroslavu Holzu nagrobni spomenik. To njegovo misel je priobčil odboru »Pisateljskega podpornega društva« in odbor je soglasno sklenil, da se drage volje odzove temu pozivu. Da se omogoči postavitvev skromnega in vendar dostojnega spomenika na grobu pokojnega g. Vatroslava Holza, poziva podpisani odbor slavno slovensko občinstvo, posebno pa njegove mnogobrojne osebne prijatelje, da naj blagovole vsak po svoji sili prispevati doneske za ta namen. Pošiljajo naj se doneski ali slovenskim listom, katere prosimo, da ponatisnejo ta poziv in prevzamo nabiranje prispevkov, ali pa naravnost blagajniku »Pisateljskega podpornega društva« gospodu profesorju Antonu Funtku pri c. kr. učiteljskišču v Ljubljani. Slovenci, izkažite se hvaležne možu, ki je vse svoje življenje žrtvoval pisateljstvu in je mnogo klenega zrna ostavil v svojih spisih. — V Ljubljani, meseca junija leta 1914. — Za odbor »Pisateljskega podpornega društva«: Rajko Perušek, t. č. predsednik.

Pričetkom pa tudi ob zaključku šolskega leta nam prihajajo razne tiskovine: izvestja, programi, naznanila itd., ki se včasih tako nakupičijo, da je kot nepotrebno navlako nepregledane vržemo v stran. To pa je lahko dostikrat v našo škodo; kajti lahko se nahaja vmes kako naznanilo o važni, koristni stvari, o kateri bi drugim potem ne zvedeli. Tak prospekt je današnja naša priloga tvrdke Günther Wagner na Dunaju. V njej najdemo znane »Pelikan« akvarelne barve, ter mnogovrstne zbirke barv v škatljah, primerne za vsak namen. Zlasti je omeniti »Pelikan« tempera barvo, ki je danes zaradi njene dovršenosti povsod v rabi. Dalje: »Pelikan« radirgumi, »Nakiplast« (za modeliranje) čopiči, oljnate — in pastelne krede in svetovnoznanani »Pelikan«-tuši. Kdor je pri pouku preskrbljen s tem materijalom, je zmožen zadostovati najvišjim zahtevam.

Popravek. V članku »Zgodovina v delovni šoli« v 4. »Pop.« številki str. 77 je kar v začetku — v 1. in 3. vrsti — tiskovni škrat zagrešil nekaj napak. Mesto *n o r m a l n o* delovanje (delo) mora namreč pravilno stati: *m a n u a l n o . . . .* kar se s tem popravi.

Cenjenemu učiteljstvu in slavnim okrajnim šolskim svetom priporočamo v obilna naročila vse predpisane šolske tiskovine po najnovejših vzorcih, najnovejše mladinske spise lastne in druge zaloge, poštno in druge tiskovine za šolsko uporabo na ljudskih, obrtnih in meščanskih šolah, učne načrte, razne napise na lepenki itd. - Zahtevajte cenik, ki se pošlje brezplačno in poštne prost. - Vsako leto izide 'Ročni zapisnik' z osebnim statusom in imenikom vseh šol po slov. deželah.

UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI

registrov. zadruga z omejj. zavezo

Frančiškanska ulica 6.

"Pelikan" Akvarelne in tempera barve,

Günther Wagner-jeve umetniške in najfinejše tehniške akvarelne

■■■■■■ barve ■■■■■■

prekašajo glede čistoče, sijajnosti, mešovitosti in trpežnosti vse doslej znane izdelke.

: Najprikladnejša znamka za šolsko rabo :

Günther Wagner-jevi
tekoči tuši

prevladujejo svetovni trg!

Gospodom učiteljem risanja so na zahtevo napleski (namazi) in cenik na razpolaganje.

GÜNTHER WAGNER,

Hannover in Dunaj X/I.

Obstoja od 1888. l. — 36 odlikovanj.

